

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Środowiska

KSI.410.005.03.2016
P/16/048

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/16/048 – Zapobieganie ruchom masowym ziemi i ich skutkom
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Środowiska
Kontroler/Kontrolerzy]	1. Władysława Siekierska-Szarejko, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KSI /23/2016 z dnia 5 września a 2016 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej: „NFOŚiGW”, „NF” lub „Narodowy Fundusz”), ul. Konstruktorska 3A, 02-673 Warszawa
Kierownik jednostki kontrolowanej	Kazimierz Kujda (od dnia 18 grudnia 2015 r.). Do dnia 18 grudnia 2015 r. funkcję Prezesa Zarządu pełniła Małgorzata Skucha (dowód: akta kontroli str. 6-7)

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

Ocena ogólna

W okresie objętym kontrolą, tj. w latach 2011–2016 (I połowa), środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej stanowiły istotne wsparcie działań w zakresie zapobiegania ruchom masowym ziemi i ich skutkom, a szczególnie tych podejmowanych przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (dalej PIG-PIB), pełniący funkcję państwowej służby geologicznej (psg).

W wyniku kontroli stwierdzono, że w NFOŚiGW nie wykorzystano, wynikającego z zawartych umów, prawa do kontroli sposobu wydatkowania dotacji, w tym badania prawidłowości przeprowadzania przez PIG-PIB postępowań o udzielenie zamówień publicznych. Ograniczano się jedynie do sprawdzenia posiadania przez beneficjenta dokumentów potwierdzających stosowanie ustawy – Prawo zamówień publicznych (zwaną dalej „upzp”). Zdaniem NIK, ustalonych w NFOŚiGW mechanizmów kontroli zarządczej, nie wykorzystano w celu potwierdzenia prawidłowego wykorzystania środków finansowych na zadania związane z zapobieganiem ruchom masowym ziemi i usuwaniem ich skutków.

Ponadto w toku kontroli ujawniono, że akceptowano podawaną przez PIG-PIB w harmonogramach i dokumentach powykonawczych liczbę godzin stanowiącą podstawę rozliczenia wykonania zadania, pomimo że posiadano wiedzę o nieprzewodzeniu przez beneficjenta rejestru godzin pracowników zaangażowanych w realizację przedsięwzięcia SOPO II.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu faktycznego

Środki NFOŚiGW na zadania związane z zapobieganiem ruchom masowym ziemi i usuwaniem ich skutków, przekazywane były w ramach dwóch programów priorytetowych:

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

1. „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska”², którego celem było wykonywanie:
 - dokumentacji geologiczno-inżynierskich osuwisk stanowiących zagrożenie dla środowiska wraz z projektami budowlanymi zabezpieczenia lub stabilizacji osuwisk;
 - prac stabilizacyjnych i zabezpieczających osuwiska stanowiące zagrożenie dla: środowiska, urządzeń i obiektów ochrony środowiska, gospodarki wodnej, obszarów cennych przyrodniczo i zabytków kultury – finansowaniu nie podlegały prace remontowe i modernizacyjne dróg, budynków, urządzeń i obiektów zagrożonych lub uszkodzonych przez osuwiska;
2. „Poznanie budowy geologicznej kraju oraz gospodarka zasobami złóż kopalin i wód podziemnych”, którego celem było m.in. rozpoznanie budowy geologicznej kraju oraz realizacja zadań ustawowych i innych niezbędnych do poszerzenia bazy geologicznej w zakresie badawczo-rozpoznawczym i dokumentacyjnym.

W okresie objętym kontrolą zadania związane z zapobieganiem ruchom masowym ziemi i ich skutkom finansowane były przez NFOŚiGW w formie dotacji. Finansowanie tych zadań w formie pożyczkowej zostało wprowadzone dopiero od 1 lipca 2016 r. w zakresie Programu priorytetowego „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska”.

(dowód: akta kontroli str. 12-13, 269-343)

W latach 2011–2016 (I półrocze) NFOŚiGW rozpatrzył 25 wniosków o dofinansowanie zadań z zakresu zapobiegania ruchom masowym ziemi i ich skutkom, z tego:

- 24 wnioski w ramach programu priorytetowego „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska”;
- jeden wniosek w ramach programu priorytetowego „Poznanie budowy geologicznej kraju oraz gospodarka zasobami złóż kopalin i wód podziemnych”, złożony przez PIG-PIB³ na finansowanie zadania „Monitoring zagrożeń powierzchniowymi ruchami masowymi wraz z utrzymaniem istniejącej sieci obserwacyjnej”.

(dowód: akta kontroli str. 263-264)

Zgodnie z zasadami oceny wniosków⁴, składanych przez beneficjentów o udzielenie dofinansowania w ramach programu priorytetowego „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska”, w NFOŚiGW wymagano m.in., aby przedsięwzięcie określone we wniosku:

- posiadało rekomendację (opinię) Wojewódzkiego Zespołu Nadzorującego realizację przedsięwzięcia „Ostona Przeciwosuwiskowa (finansowanie likwidacji skutków osuwisk i zapobieganie ich występowaniu)”⁵ w zakresie zasadności: realizacji przedsięwzięcia i jego zakresu rzeczowego; wysokości projektowanych kosztów i wnioskowanego dofinansowania ze środków NFOŚiGW. Opiniowaniu przez Zespół podlegała

² Do roku 2013 był to samodzielny program o nr 4.4. Od roku 2013 stanowił on część 2 w ramach programu priorytetowego Geologia i geozagrożenia, w roku 2015 program przeniesiono jako część 2 do programu priorytetowego Ochrona powierzchni ziemi.

³ Wnioski na dofinansowanie przedsięwzięcia SOPO I i SOPO II były składane przez PIG-PIB odpowiednio w roku 2006 i 2008.

⁴ Określonymi w kryteriach wyboru przedsięwzięć w ramach danego programu priorytetowego.

⁵ Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, na potrzeby realizacji zadań Projektu „Ostona Przeciwosuwiskowa (finansowanie likwidacji skutków osuwisk i zapobieganie ich występowaniu)”, polegających na naprawie, odbudowie, budowie, przeniesieniu, stabilizacji i ulepszenia infrastruktury publicznej zniszczonej bądź zagrożonej przez ruchy osuwiskowe ziemi lub erozję brzegu morskiego, zlecił odpowiednim Wojewodom powołanie Wojewódzkich Zespołów Nadzorujących realizację tego Projektu – jako grupy ekspertów wspierającej wykonywanie zadań z tego zakresu. Zespoły zostały powołane przez wojewodów: małopolskiego, podkarpackiego, śląskiego, świętokrzyskiego, lubelskiego, mazowieckiego i kujawsko-pomorskiego. Minister Środowiska na wniosek NFOŚiGW wystąpił do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie możliwości wydawania beneficjentom programu priorytetowego opracowanego przez Narodowy Fundusz, rekomendacji/opinii odpowiednich Wojewódzkich Zespołów Nadzorujących.

dokumentacja geologiczno-inżynierska i projektowo-budowlana opracowana dla tego przedsięwzięcia, a także dokumenty niezbędne do jej wykonania, m.in. karty osuwisk (pod kątem zasadności wykonania dokumentacji). Brak takiej rekomendacji stanowił powód odrzucenia wniosku o udzielenie dofinansowania na etapie oceny formalnej. Wprowadzenie wymogu uzyskania przedmiotowej opinii uzasadniono w NF zapewnieniem zgodności rozwiązań technicznych i technologicznych, określonych we wnioskach z wymogami ochrony środowiska, a ponadto potrzebą wyeliminowania zagrożenia podwójnego finansowania przedsięwzięć dotyczących przeciwdziałania osuwiskom ziemi i ich stabilizacji;

- nie zostało dofinansowane w ramach projektu „*Ostona Przeciwośuwiskowa (...)*”, realizowanego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA).

Spośród ww. 24 wniosków złożonych w latach 2011–2016 (I półrocze), w ramach programu priorytetowego „*Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska*”, pozytywną ocenę formalną uzyskało 20 z nich. Pozostałe cztery wnioski zostały ostatecznie wycofane przez wnioskodawców:

- dwa wnioski powiatu Sanockiego na stabilizację osuwiska w ciągu drogi powiatowej nr 2235 R Sanok – Dobra w miejscowości Dębna i stabilizację osuwiska położonego w Sanoku przy ul. Szopena na działce o nr ew.89/1, zostały w NF ocenione negatywnie pod względem formalnym z powodu m.in. braku opinii Wojewódzkiego Zespołu Nadzorującego. W konsekwencji powiat Sanocki wycofał wnioski ze względu na uzyskanie dofinansowania ze środków MSWiA;
- dwa wnioski Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie na wykonanie projektu robót geologicznych, dokumentacji geologiczno-inżynierskiej oraz projektu budowlanego dla potrzeb stabilizacji/zabezpieczenia obszaru osuwiskowego na terenie Ostalowej Zagórskiej i Ostalowej Dąbrowskiej w gm. Stryków i wykonanie projektu robót geologicznych, dokumentacji geologiczno-inżynierskiej oraz projektu budowlanego dla potrzeb stabilizacji/zabezpieczenia osuwiska nr 1/21 w m. Świnna Poręba, gm. Mucharz, pow. wadowicki, zostały wycofane przez Wnioskodawcę w związku z opublikowaniem w dniu 29 czerwca 2016 r. ustawy o dokończeniu budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba.

(dowód: akta kontroli str. 12-13, 260-343, 390-510, 658-689)

W ramach programu priorytetowego „*Poznanie budowy geologicznej kraju oraz gospodarka zasobami złóż kopalin i wód podziemnych*” złożony został jeden wniosek przez PIG-PIB na realizację przedsięwzięcia „*Monitoring zagrożeń powierzchniowymi ruchami masowymi wraz z utrzymaniem istniejącej sieci obserwacyjnej*”. Uzyskał on pozytywną ocenę w NFOŚiGW i rekomendację Ministra Środowiska. Zadanie to znajdowało się na zatwierdzonej przez Ministra Środowiska liście zadań państwowej służby geologicznej.

(dowód: akta kontroli str. 12-13, 263-264, 530-544, 579-587)

W budżecie NFOŚiGW zabezpieczone były także środki na finansowanie od 2016 r.:

- zadania „*Przedsięwzięcie dotyczące dokończenia budowy zbiornika wodnego Świnna Poręba w roku 2016 i 2017*” w ramach programu priorytetowego „*Zadania wskazane przez ustawodawcę*”. Zadanie to zostało podzielone na trzy części. Jedną z tych części (oznaczona jako zadanie III) dotyczy przeciwdziałania osuwiskom ziemi i likwidowania ich skutków dla środowiska. Na ten zakres prac (tj. ustabilizowanie trzech osuwisk) zaplanowano kwotę 25.700,0 tys. zł ze środków zobowiązania wieloletniego – fundusz geologia, w tym w 2016 roku 19.000,0 tys. zł.

Zgodnie z decyzją Zarządu NFOŚiGW warunkiem uruchomienia środków finansowych na roboty osuwiskowe, jest przedłożenie przez RZGW w Krakowie pozytywnej opinii merytorycznej Wojewódzkiego Zespołu Nadzorującego, dotyczącej ww. zadania.

(dowód: akta kontroli str. 478-510)

- przedsięwzięcia „*Zadania państwa wykonywane przez państwową służbę geologiczną w zakresie zagrożeń geologicznych realizowane od 2016 r. (pgg art. 162 ust. 1 pkt 10) podzadanie „System Ostony Przeciwośuwiskowej SOPO Etap III – kartowanie*

i wykonywanie map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla obszaru Karpat polskich (25% powierzchni) i wybranych obszarów Polski pozakarpackiej oraz monitorowanie wybranych osuwisk wraz z opracowaniem prognozowania zagrożeń osuwiskowych w Karpatach". Wniosek na dofinansowanie tego przedsięwzięcia, złożony przez PIG-PIB w dniu 17 sierpnia 2016 r., jako spełniający kryteria dostępu, został pozytywnie zaopiniowany w NFOŚiGW. Następnie wniosek ten 19 sierpnia 2016 r. został przesłany, zgodnie z art. 411 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska⁶, do Ministra Środowiska celem wydania opinii. W dniu 29 sierpnia 2016 r. Departament Nadzoru Geologicznego w MŚ poinformował NFOŚiGW „że przesłany wniosek nie jest zgodny z Planem zadań państwowej służby geologicznej, przewidzianych do realizacji w roku 2016 i latach następnych i nie ma podstaw formalnych do przekazania wniosku do dalszego opiniowania w Ministerstwie Środowiska”. W związku z takim stanowiskiem przedmiotowy wniosek został 21 września 2016 r. wycofany przez PIG-PIB. Następnie po zatwierdzeniu w dniu 4 października 2016 r. przez Ministra Środowiska zmian w „Planie zadań państwowej służby geologicznej na 2016 r. i lata następne”, PIG-PIB złożył ponownie wniosek, który wpłynął do NFOŚiGW w dniu 7 października 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 390-392, 595-657)

Kwota dofinansowania zadań ujętych w 20 wnioskach zaakceptowanych przez NF i Ministra Środowiska, w okresie objętym kontrolą wyniosła łącznie 27.365,5 tys. zł, przy całkowitych kosztach tych zadań (według wniosków) 28.098,6 tys. zł. Na podstawie przedmiotowych wniosków zawarto 20 umów na łączną kwotę dofinansowania tożsamą z kwotą wymienioną we wnioskach.

Na zadania związane z „Przeciwdziałaniem osuwiskom ziemi i likwidowaniem ich skutków dla środowiska” kwota dofinansowania wyniosła łącznie 24.473,9 tys. zł (przy całkowitych kosztach zadań 25.207,0 tys. zł) i była tożsama z kwotą wymienioną w 19 zaakceptowanych wnioskach. Po przeprowadzonej analizie dokumentacji dotyczącej wszystkich umów zawartych w okresie objętym kontrolą stwierdzono, iż w trakcie realizacji zadań objętych tymi umowami w związku z rozstrzygnięciami przetargów, kwoty 16 umów, zostały zmniejszone aneksami lub pismami⁷ łącznie o 2.512,1 tys. zł, tj. o 10,3%. Największe zmniejszenia wartości całkowitego kosztu realizacji zadania, a tym samym wartości dofinansowania dotyczyły:

- opracowania projektu robót geologicznych, dokumentacji geologiczno-inżynierskiej oraz projektu budowlanego dla zabezpieczenia osuwiska zbocza rzeki Bzury w Sochaczewie, gdzie wartość dofinansowania została zmniejszona o 76,6%;
- wykonania projektu robót geologicznych oraz dokumentacji geologiczno-inżynierskiej na potrzeby stabilizacji osuwiska w miejscowości Grybów, gdzie wartość dofinansowania została zmniejszona o 68,4%;
- opracowanie dokumentacji projektowej w celu stabilizacji i zabezpieczenia osuwisk w rejonie Biskupiej Górki w Gdańsku, gdzie wartość dofinansowania została zmniejszona o 42,1%.

Dyrektor Departamentu Ochrony Ziemi w NFOŚiGW wyjaśnił m.in., że:

- „do 2014 r. formularz wniosku o dofinansowanie przedsięwzięcia w części ekologiczno-technicznej zawierał pytanie dotyczące metody/sposobu przeprowadzenia przez Wnioskodawcę „Analizy kosztów przedsięwzięcia”. Szacunkowe koszty przedsięwzięcia Wnioskodawcy opracowywali na podstawie rozeznania rynku poprzez wysłanie zapytań ofertowych skierowanych do firm wykonujących określony zakres prac, jak również poprzez sprawdzenie zasobów internetowych.
- od roku 2015 r. obowiązuje „Katalog kosztów jednostkowych” stanowiący załącznik do programu priorytetowego „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków

⁶ Dz. U. z 2016 r., poz. 672, ze zm.

⁷ Stosownie do obowiązujących w NFOŚiGW procedur zmiany postanowień umów dokonywane są poprzez ich aneksowanie lub określenie zmian w pismach.

dla środowiska” zatwierdzonego przez Zarząd NFOŚiGW i na jego podstawie dokonywana jest weryfikacja kosztów przedsięwzięcia.

- (...) Beneficjent na etapie realizacji umowy zobowiązany jest dostarczyć NFOŚiGW zweryfikowany harmonogram rzeczowo-finansowy, po wyłonieniu wykonawców Przedsięwzięcia w drodze przetargu, celem dokonania zmian warunków umownych.(...) Należy jednocześnie zaznaczyć, że dokumentacja projektowa w przypadku każdego osuwiska ma charakter unikatowy i określenie uśrednionych cen jednostkowych może mieć charakter wyłącznie poglądowy. Istotne rozbieżności pomiędzy ceną szacowaną a realną ceną usługi świadczonej przez wykonawcę dokumentacji wynika ze specyfiki tego komponentu i w praktyce jest nie do uniknięcia.”

Na realizowane w ramach programu priorytetowego „Poznanie budowy geologicznej kraju oraz gospodarka zasobami złóż kopalin i wód podziemnych” zadanie „Monitoring zagrożeń powierzchniowymi ruchami masowymi wraz z utrzymaniem istniejącej sieci obserwacyjnej” przyznane umową dofinansowanie wyniosło 2.891,6 tys. zł i było tożsame z kwotą wymienioną we wniosku. Dofinansowanie stanowiło 100% kosztów całkowitych zadania.

(dowód: akta kontroli str. 592-594, 782-815)

W latach 2011–2016 (I półrocze) na sfinansowanie zadań związanych z zapobieganiem ruchom masowym ziemi i usuwaniem ich skutków, realizowanych przez 12 podmiotów, na podstawie 21 umów, wypłacono łącznie 40.346,5 tys. zł, z tego w ramach programu priorytetowego:

- „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska” – 19 zadań w kwocie 9.805,2 tys. zł (do wypłaty pozostało 12.156,6 tys. zł);
- „Poznanie budowy geologicznej kraju oraz gospodarka zasobami złóż kopalin i wód podziemnych” – dwa zadania w kwocie 30.541,3 tys. zł (do wypłaty pozostało 210,2 tys. zł).

(dowód: akta kontroli str. 239-240, 592-594, 846-848)

W ramach programu priorytetowego „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska” finansowano zadania wykonywane przez 11 podmiotów, na podstawie 19 umów dotacji, z tego 14 dotyczyło wykonania dokumentacji geologiczno-inżynierskich i projektowo-budowlanych, trzy umowy dotyczyły zadań w zakresie stabilizacji osuwisk stanowiących zagrożenie dla środowiska, a dwie obejmowały finansowanie obu ww. działań.

(dowód: akta kontroli str. 8-13, 260-262, 319- 343, 846-848)

W ramach programu priorytetowego „Poznanie budowy geologicznej kraju oraz gospodarka zasobami złóż kopalin i wód podziemnych” w okresie objętym kontrolą finansowano realizowane przez PIG-PIB dwie umowy:

- „System Osłony Przeciwośuwiskowej SOPO – Etap II – kartowanie i wykonywanie map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla obszaru 75% Karpat Polskich⁸” (umowa nr 181/2008);
- „Monitoring zagrożeń powierzchniowymi ruchami masowymi wraz z utrzymaniem istniejącej sieci obserwacyjnej” (umowa nr 706/2013).

Poza tym, ze środków przeznaczonych na realizację ww. programu, NFOŚiGW sfinansował w 2013 r. realizowane przez PIG-PIB przedsięwzięcie częściowo wpisujące się w problematykę związaną z zapobieganiem ruchom masowym ziemi i ich skutkom pn. „Centrum Zarządzania Geozagrożeniami – założenia projektowe systemu (część 1)” (umowa nr 597/2013). Przyjęto, że system będzie zbierał i przechowywał informacje o ekstremalnych zjawiskach geologicznych, w tym osuwiskach i lawinach błotnych, mogących oddziaływać na obszarze Polski.

⁸ Umowa na wykonanie II etapu Systemu Osłony Przeciwośuwiskowej poprzedzona była realizowaną w latach 2006-2008 umową „System Osłony Przeciwośuwiskowej SOPO – Etap I – kartowanie pilotażowe osuwisk wraz z wytypowaniem obszarów ich występowania w Polsce” (SOPO I).

W okresie objętym kontrolą w 21 realizowanych umowach dokonano łącznie 60 zmian. Nie zmieniono postanowień tylko jednej umowy, natomiast w umowie dotyczącej SOPO II wprowadzono 14 zmian. Do 19 umów finansowanych w ramach programu priorytetowego „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska” wprowadzono 41 zmian. Najczęściej przedmiotem zmian były:

- kwoty dofinansowania, głównie z powodu uzyskania korzystniejszych cen w wyniku rozstrzygniętych przetargów;
- przesunięcia terminów zakończenia realizacji przedsięwzięcia i osiągnięcia efektu rzeczowego i ekologicznego.

(dowód: akta kontroli str. 227-238, 256-257, 260-262, 592-594)

W okresie objętym kontrolą 14 spośród 21 umów, na podstawie których NFOŚiGW finansował zadania związane z zapobieganiem ruchom masowym ziemi i usuwaniem ich skutków, zostało zakończonych oraz rozliczonych ekologicznie, rzeczowo i finansowo, w terminach określonych w umowach. W trakcie realizacji pozostaje siedem umów.

W wyniku szczegółowego badania umów stwierdzono, że rozliczenie dwóch umów (nr 623/2014 i 1696/2013) było uwarunkowane przez NFOŚiGW obowiązkiem złożenia przez dotowanych oświadczeń dotyczących rezygnacji z wypłaty kwoty 0,2 zł. Obowiązek ten został nałożony na dotowanych, pomimo że kwoty dotacji wskazane w umowach określały maksymalny poziom dofinansowania, tj. odpowiednio do 5.940.069,0 zł oraz do 437.598,0 zł.

(dowód: akta kontroli str. 592-594, 903-907, 776-781)

System Oslony Przeciwosuwiskowej (SOPO) był przedsięwzięciem realizowanym przez PIG-PIB od 2006 r. na zamówienie Ministra Środowiska ze środków Narodowego Funduszu. Celem jego utworzenia było wspomaganie starostów w skutecznym wypełnianiu obowiązków, nałożonych na nich w drodze rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 2007 r. w sprawie informacji dotyczących ruchów masowych ziemi⁹. Stosownie do przyjętych założeń, system miał m.in. dostarczać dane do skutecznego zarządzania ryzykiem osuwiskowym. W dniu 25 maja 2006 r. zostało zawarte Porozumienie pomiędzy Ministrem Środowiska a Prezesem Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w sprawie finansowania ze środków NFOŚiGW „Systemu Oslony Przeciwosuwiskowej (SOPO)”. Zgodnie z Porozumieniem system ten był komponentem B projektu „Oslona przeciwosuwiskowa (finansowanie likwidacji skutków osuwisk i zapobiegania ich występowaniu)”¹⁰.

(dowód: akta kontroli str. 262, 774-775, 846-883)

Pierwotny koszt wykonania Systemu Oslony Przeciwosuwiskowej (SOPO) oszacowano na kwotę 60.550,0 tys. zł, co zostało wskazane w harmonogramie rzeczowo-finansowym (HRF) stanowiącym załącznik do ww. Porozumienia. Realizacja prac wchodzących w zakres przedsięwzięcia miała odbywać się w trzech etapach na podstawie umów trójstronnych, zawieranych na wykonanie poszczególnych etapów przedsięwzięcia.

Ostatecznie łączne koszty budowy SOPO wraz z monitoringiem wyniosły w latach 2006–2016 (I półrocze) 58.084,7 tys. zł, w tym w latach 2011–2016 (I półrocze) 30.541,3 tys. zł.

Przedsięwzięcie to zostało powierzone do realizacji PIG-PIB na podstawie trzech umów, tj.:

- nr 578/2006/D na wykonanie SOPO Etap I w latach 2006–2008. Koszt realizacji tego etapu wyniósł 6.475,7 tys. zł, z tego: w roku 2006 – 200,0 tys. zł; w roku 2007 – 4.774,0 tys. zł; w roku 2008 – 1.501,7 tys. zł;
- nr 181/2008/D na wykonanie SOPO Etap II w latach 2008–2016. Koszt realizacji tego etapu wyniósł 48.977,7 tys. zł, z tego: w roku 2008 – 3.393,4 tys. zł; w roku 2009 – 7.298,4 tys. zł; w roku 2010 – 10.375,9 tys. zł; w roku 2011 – 8.842,6 tys. zł; w roku

⁹ Dz. U. nr 121, poz. 840.

¹⁰ Wykonanie prac w zakresie tego komponentu powierzono Ministrowi Środowiska Uchwałą Nr 139/2003 Rady Ministrów z dnia 27 maja 2003 r.

2012 – 8.374,1 tys. zł; w roku 2013 – 5.202,0 tys. zł; w roku 2014 – 3.244,5 tys. zł; w roku 2015 – 2.246,8 tys. zł; w roku 2016 – 0,0 tys. zł.

- nr 706/2013 „Monitoring zagrożeń powierzchniowych ruchami masowymi wraz z utrzymaniem istniejącej sieci obserwacyjnej”. Zadanie to stanowiło kontynuację prac monitoringowych wykonywanych w SOPO Etap II. Łączny koszt jego realizacji wyniósł do 30 czerwca 2016 r. – 2.631,3 tys. zł, z tego: w roku 2013 – 864,6 tys. zł; w roku 2014 – 1.013,5 tys. zł; w roku 2015 – 753,2 tys. zł. Poza tym w II półroczu 2016 r. wypłacono w ramach tej umowy 68,1 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 141, 239, 260-262, 344-345, 592-594)

Budowa Systemu Osłony Przeciwsuwiskowej nie została zakończona. PIG-PIB złożył do NFOŚiGW wniosek na finansowanie realizacji trzeciego etapu tego przedsięwzięcia w latach 2016–2023. Określona we wniosku kwota dofinansowania wynosi 44.476,3 tys. zł. Tym samym koszt budowy tego systemu (łącznie z trzecim etapem) wzrósł z pierwotnie planowanej kwoty 60.550,0 tys. zł do kwoty 102.561,0 tys. zł, tj. o 69,4%

Prezes Zarządu NFOŚiGW wyjaśnił m.in. „(...) przyczyny zwiększenia kosztu szerokorozumianego przedsięwzięcia SOPO oraz wydłużenie czasu realizacji są następujące:

- niedoszacowanie i docelowo zwiększenie faktycznej liczby osuwisk do skartowania, a w ślad za tym liczby kart rejestracyjnych osuwisk do wykonania,
- wprowadzenie dodatkowego zadania do umowy SOPO II pn. *Prace interwencyjne, mając na uwadze nasilenie się zjawisk osuwiskowych w wyniku ulewnych i długotrwałych opadów, jakie miały miejsce w maju i czerwcu 2010 roku i konieczność natychmiastowego działania w celu pomocy ludziom dotkniętym kataklizmem*, PIG-PIB w porozumieniu z Departamentem Geologii i Koncesji Geologicznych Ministerstwa Środowiska podjął się wykonania w trybie interwencyjnym najpilniejszych prac kartograficznych i geologicznych na terenach osuwiskowych, nie ograniczając się do terenu Karpat, ale rozszerzając swoją działalność na całą Polskę. Jednocześnie podjęto decyzję o sfinansowaniu dodatkowych działań PIG-PIB (prac interwencyjnych) na terenach dotkniętych wzmożonymi ruchami masowymi, w ramach umowy SOPO II.(...),
- roczne wstrzymanie prac terenowych w umowie SOPO II w związku z zaangażowaniem całego Zespołu Koordynacyjnego PIG-PIB w prace interwencyjne,
- możliwość wykonywania prac terenowych w określonych warunkach pogodowych – wyłączenie okresu zimowego, a także w znacznym stopniu okresu lipiec-sierpień, kiedy maksymalny rozwój szaty roślinnej utrudnia i opóźnia kartowanie osuwisk,
- wzrost stawki podatku VAT od towarów i usług od 2011 r. o 1 pkt. proc., z 22% do 23%, który nie został uwzględniony w cenie brutto przedmiotowego przedsięwzięcia.

W przypadku SOPO III konieczność rozszerzenia zakresu merytorycznego (głównie prac terenowych oraz związanego z tym opracowania wyników i cyfrowania materiałów) w stosunku do przewidzianego we wstępnym harmonogramie na obszarze Polski pozakarpackiej (...).

(dowód: akta kontroli str.14-255a, 545-587)

W poszczególnych latach okresu objętego kontrolą NFOŚiGW udzielał PIG-PIB dofinansowania przeciętnie do ok. 64 umów. W toku procedowania wniosków, składanych przez PIG-PIB, w NFOŚiGW przeprowadzano analizę zasadności planowanych zakupów sprzętu na potrzeby realizacji danego przedsięwzięcia. Natomiast, jak wyjaśnił Dyrektor Departamentu Ochrony Ziemi w NFOŚiGW, nie prowadzono „analizy ilości zakupionego sprzętu dla PIG-PIB w ramach realizowanych umów pod kątem jego wykorzystania do realizacji innych umów, gdyż dokonywanie takich analiz nie leży w kompetencji NFOŚiGW.” W toku realizacji przedsięwzięcia SOPO II (na podstawie umowy 181/2008) NFOŚiGW nie wyraził zgody na zakup sprzętu określonego przez PIG-PIB we wniosku z dnia 25 października 2010 r. o zmianę warunków umowy, pomimo że uzyskał on akceptację Ministra Środowiska. PIG-PIB wnioskował o wyrażenie zgody na zakup sprzętu

komputerowego (4 laptopy do pracy w terenie) oraz ośmiu sztuk odbiorników GPS z możliwością wgrywania podkładów rastrowych. Narodowy Fundusz uznał, że „bezzasadny jest zakup kolejnych komputerów oraz tak dużej ilości odbiorników GPS, w świetle zakupów już dokonanych w ramach ww. przedsięwzięcia”.

Dyrektor Departamentu Ochrony Ziemi NFOŚiGW wyjaśnił także m.in., że „PIG-PIB nie mógł i nie może wykorzystywać zakupionego ze środków NFOŚiGW sprzętu do realizacji innych, niż związanych z wykonywaniem zadań państwowej służby geologicznej (psg) i państwowej służby hydrogeologicznej (psh) umów. Zgodnie bowiem z zapisami obecnie realizowanych umów z PIG-PIB, w ramach których zakupywany jest różnego rodzaju sprzęt, PIG-PIB każdorazowo oświadcza, że zakupiony sprzęt nie będzie wykorzystywany do celów innych niż realizacja zadań państwowej służby geologicznej i państwowej służby hydrogeologicznej oraz nie będzie wykorzystywany w zakresie usług oferowanych na rynku. PIG-PIB wystąpił do NFOŚiGW z zapytaniem w sprawie możliwości użytkowania sprzętu zakupionego w ramach umów zawartych z NFOŚiGW na cele inne niż zadania psg i psh, po upływie okresu trwałości przedsięwzięcia, jednakże NFOŚiGW stwierdził, że z punktu widzenia dopuszczalności pomocy publicznej, wykluczenie wykorzystania sprzętu do oferowania usług na rynku poprzez zawarcie bezterminowego oświadczenia, że „zakupiony sprzęt nie będzie wykorzystywany do celów innych niż realizacja zadań państwowej służby geologicznej i państwowej służby hydrogeologicznej oraz nie będzie wykorzystywany w zakresie usług oferowanych na rynku”, jest podstawą uznania, że dotacja nie stanowi pomocy publicznej i powoduje, że w całym okresie, w którym PIG-PIB dysponuje zakupionym ze środków NFOŚiGW sprzętem nie jest możliwe wykorzystanie zakupionego sprzętu do celów komercyjnych, nawet po upływie okresu trwałości przedsięwzięcia. (...) Zgodnie ze składanym w umowach oświadczeniem, zakupiony sprzęt nie może być wykorzystywany do celów innych niż realizacja zadań psg i psh. Wynika z tego, że zakupiony sprzęt może być wykorzystywany wyłącznie do realizacji umów dotyczących zadań psg i psh, jednakże realizacja umowy, w ramach której sprzęt jest zakupywany jest nadrzędna.(...)”

(dowód:akta kontroli str. 376-389, 728-773, 816-818)

W kwestii analizy zadań pod kątem niepokrywania się zakresów poszczególnych zadań wykonywanych w ramach realizacji umów zawartych pomiędzy PIG-PIB a NFOŚiGW oraz ustalenia procedur w tym zakresie, Dyrektor Departamentu Ochrony Ziemi w NFOŚiGW wyjaśnił „Weryfikacja zakresów poszczególnych działań, celem wykluczenia podwójnego finansowania zadań państwowej służby geologicznej (psg) przebiega według poniższego:

- a) Pierwszy etap weryfikacji zakresów następuje w PIG-PIB oraz Ministerstwie Środowiska (...).
- b) Drugi etap weryfikacji zakresów następuje w NFOŚiGW przez koordynatora wniosku w trakcie jego oceny – sprawdzane jest, czy takie przedsięwzięcie nie było już realizowane.

Należy zaznaczyć, że dla oceniającego, umieszczenie zadania w zatwierdzonym przez Ministra Środowiska Planie zadań państwowej służby geologicznej, przewidzianych do realizacji w „roku bieżącym” i latach następnych” oraz pozytywna opinia Ministra dot. wniosku o dofinansowanie jednoznacznie potwierdzają zasadniczą rozłączność zadania z innymi zadaniami PSG. Nie jest zasadne wprowadzanie w NFOŚiGW dodatkowej procedury, która de facto weryfikowałaby realizację zadań przez Ministra Środowiska.

Do czasu złożenia wniosków przez PIG-PIB, NFOŚiGW dysponuje jedynie zatwierdzonym przez Ministra Środowiska „Planem zadań państwowej służby geologicznej, przewidzianych do realizacji w „roku bieżącym” i latach następnych”. Na podstawie ww. planu NFOŚiGW dokonuje sprawdzenia, czy złożony wniosek znajduje się na przedmiotowej liście. Wszystkie wnioski o dofinansowanie przedsięwzięć złożone przez PIG-PIB po uzyskaniu pozytywnej oceny w zakresie kryteriów dostępu, zgodnie z art. 411 ust. 2 ustawy z dnia 27.04.2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (...) są przesyłane do Ministra Środowiska, celem ich zaopiniowania. (...)”

(dowód: akta kontroli str 376-389, 832-837)

W latach 2011–2016 (I półrocze) NFOŚiGW przeprowadził dwie kontrole w PIG-PIB w związku z finansowaniem zadań związanych z zapobieganiem ruchom masowym ziemi

i usuwaniem ich skutków. Objęto nimi realizację dwóch umów nr. 181/2008 (w terminie 27.06.–01.07.2011 i 05.07.2011 r.) i nr 706/2013 (w terminie 18–19.02.2016 r.).

Zakres kontroli objął m.in.: zgodność rzeczowego stanu zaawansowania przedsięwzięcia z warunkami umowy o dofinansowanie (w tym z harmonogramem rzeczowo-finansowym); sprawdzenie podstawowych dokumentów formalno-prawnych związanych z realizacją przedsięwzięcia; kwalifikację wydatków i poprawność sporządzenia dokumentów rozliczeniowych przedkładanych do NFOŚiGW oraz ich zgodność z oryginalną dokumentacją przedsięwzięcia; sprawdzenie zgodności zakresu umów na wykonanie robót z zakresem przedsięwzięcia i ustalenie w jakim trybie udzielono zamówień publicznych; zgodność działań informacyjno-promocyjnych z warunkami umowy.

W toku tych kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości w realizacji przedsięwzięć i nie sformułowano zaleceń pokontrolnych.

(dowód: akta kontroli str. 6-11, 346-375, 511-515)

W latach 2011–2016 (I półrocze) w NFOŚiGW nie wykonywano zadań audytowych, jak również nie przeprowadzano kontroli wewnętrznych dotyczących przedsięwzięć związanych z zapobieganiem ruchom masowym ziemi i ich skutkom.

(dowód: akta kontroli str. 823-824)

Efektami rzeczowymi i ekologicznymi osiągniętymi w wyniku realizacji 13 umów w ramach programu priorytetowego „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska” były m.in. projekty robót geologicznych, dokumentacja geologiczno-inżynierska, projekty budowlane. W ramach zakończonych umów zabezpieczono lub ustabilizowano teren o powierzchni 2,1 ha.

(dowód: akta kontroli str. 589, 822)

Według sprawozdania końcowego z realizacji SOPO Etap II (stan na 30 września 2015 r.) w bazie zamieszczono dane dotyczące: 57.243 osuwisk, 4.603 terenów zagrożonych, a także teksty dla 198 gmin karpackich i dokumentacje monitoringowe dla 61 osuwisk.

W umowie 181/2008 nie określono okresu i zasad utrzymania trwałości efektu rzeczowego i ekologicznego przedmiotu umowy.

Prezes Zarządu NFOŚiGW wyjaśnił m.in. „(...) W latach 2006-2008 nie było w NFOŚiGW obowiązku określania okresu trwałości przedsięwzięć, dlatego w umowach na realizację SOPO I i SOPO II takiego obowiązku nie nałożono. Zastrzeżono tylko obowiązek co najmniej 10-letniego okresu użytkowania sprzętu zakupionego w ramach tych przedsięwzięć. Natomiast w ramach obecnie realizowanych umów zapisy dotyczące trwałości są wprowadzane, jednakże zapewnienie trwałości przedsięwzięcia po jego zakończeniu leży w gestii beneficjenta, nie NFOŚiGW, a Fundusz corocznie, poprzez uzyskiwanie raportów z trwałości, monitoruje utrzymywanie tej trwałości.

Natomiast jeśli NFOŚiGW będzie finansował przedsięwzięcie SOPO III, może zastrzec w umowie np. pięcioletni okres trwałości dla funkcjonowania i uzupełniania na bieżąco bazy SOPO, jednakże w zakresie wskazanym w ewentualnej umowie SOPO III. Potencjalne dodatkowe postanowienia w tym zakresie może postulować Minister Środowiska, proponując dodatkowe zapisy do umów np. w opinii nt. celowości realizacji tego przedsięwzięcia. Należy zaznaczyć, że bez względu na warunki umowne gwarantem zachowania trwałości przedsięwzięć związanych z SOPO jest Minister Środowiska, jako organ odpowiedzialny za wykonanie systemu i jednocześnie jednostka nadzorująca PIG-PIB. (...) we wniosku o dofinansowanie SOPO III, są przewidziane środki na prowadzenie i modernizację bazy SOPO, na wprowadzanie nowych danych o osuwiskach (dla 52 gmin karpackich i 42 powiatów pozakarpackich oraz uzyskanych w trakcie prac interwencyjnych), na weryfikację i uaktualnianie danych istniejących w bazie (dla 75 gmin karpackich) oraz na weryfikację danych z rejestrów opracowanych poza SOPO (dla 6 powiatów pozakarpackich). Warunkiem wprowadzenia jakichkolwiek danych do bazy SOPO powinna być konieczność ich weryfikacji przez PIG-PIB oraz przygotowanie tych danych w standardzie odpowiadającym standardom przedsięwzięcia SOPO. Jeśli dane opracowywane poza przedsięwzięciem SOPO będą takiemu standardowi odpowiadać, będą mogły być, po wcześniejszej weryfikacji merytorycznej, wprowadzone do bazy.

Aby baza SOPO była rzetelnym i pełnym źródłem informacji o istniejących osuwiskach konieczna jest obligatoryjna standaryzacja danych osuwiskowych, co będzie możliwe najprawdopodobniej dopiero po weryfikacji i aktualizacji treści rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie informacji o ruchach masowych, w szczególności w zakresie konieczności pozyskiwania danych, zgodnie z Instrukcją MOTZ. Ponadto w rozporządzeniu należałoby uregulować pozycję bazy SOPO i określić jej administratora. Obecnie, dane gromadzone w lokalnych rejestrach (poza bazą SOPO i kontrolą PIG-PIB) mają bardzo różną jakość, w zdecydowanej większości nie odpowiadającą standardom przyjętym przez państwową służbę geologiczną.”

(dowód: akta kontroli str. 241-255b, 774-781)

Zgodnie z założeniami programu priorytetowego „Przeciwdziałanie osuwiskom ziemi i likwidowanie ich skutków dla środowiska”, jednym z wymaganych załączników do wniosku była karta osuwiska. W wyniku analizy danych znajdujących się w bazie „System Oslony Przeciosuwiskowej” (SOPO) ustalono, że spośród 19 kart osuwisk stanowiących załączniki do wniosków, na podstawie których zawarto umowy dofinansowania, w ww. bazie znajdowało się 18 kart. Karta jednego osuwiska zlokalizowanego w miejscowości Brzeźnica (na skarpie placu kościelnego), na likwidację którego zostało udzielone dofinansowanie Parafii rzymskokatolickiej, nie była zamieszczona w bazie SOPO.

Dyrektor Departamentu Ochrony Ziemi w NFOŚiGW wyjaśnił, że zgodnie z informacją uzyskaną z PIG-PIB „Mapa Osuwisk i Terenów Zagrożonych” dla gminy Bochnia została wykonana w 2009 roku w ramach umowy SOPO – Etap II (SOPO II), zaś osuwisko zlokalizowane w miejscowości Brzeźnica w gminie Bochnia, powstało po obfitych opadach deszczu w maju 2010 r. Karta dla przedmiotowego osuwiska została sporządzona 23 września 2010 r. w ramach tzw. prac komercyjnych. Karta ta nie została wprowadzona do bazy SOPO, gdyż zgodnie z umową nr 181/2008 (zawartą pomiędzy NFOŚiGW a PIG-PIB) Instytut, jako jednostka realizująca przedsięwzięcie SOPO II, nie miał takiego obowiązku.

Ponadto składający wyjaśnienia podał m.in., że „(...) NFOŚiGW jako finansujący „budowę bazy SOPO”, nie występował do Ministra Środowiska z prośbą o rozważenie możliwości aktualizacji treści „rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie informacji o ruchach masowych”, w zakresie ustalenia zasad pozyskiwania danych o osuwiskach również tych wykonywanych na zlecenie komercyjne czy inne, które powinny być opracowywane zgodnie z Instrukcją opracowania Mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10.000 i uregulowania pozycji bazy SOPO wraz z określeniem jej administratora. Zgodnie z Państwa sugestią NFOŚiGW planuje wystąpić do Ministra Środowiska w przedmiocie sprawy”.

(dowód: akta kontroli str. 12-13, 828-831, 929-930)

W zakresie finansowanego przez NFOŚiGW przedsięwzięcia SOPO II nie uwzględniono kwestii aktualizacji bazy danych o dane uzyskane w wyniku realizacji przez PIG-PIB prac komercyjnych. Nie wskazano również administratora ww. bazy danych.

Prezes Zarządu NFOŚiGW wyjaśnił m.in. „(...) Efektem realizacji umowy SOPO I i SOPO II jest obecna struktura i funkcjonalność bazy SOPO. W bazie tej gromadzone są wszelkie informacje o osuwiskach i terenach zagrożonych ruchami masowymi, pozyskane w trakcie realizacji umów SOPO I i SOPO II. W umowach tych nie było zapisów o obowiązku wprowadzania do bazy SOPO danych pozyskanych poza przedsięwzięciem SOPO, czyli np. w ramach umów zawartych między starostwami powiatowymi a podwykonawcami (poza PIG-PIB) na opracowanie rejestru terenów zagrożonych ruchami masowymi. NFOŚiGW nie ma możliwości prawnych do narzucania dodatkowych obowiązków i wskazywania toku postępowania niezależnym jednostkom oraz nie jest władny do ingerowania w sprawy związane z realizacją innych, niż zawartych przez Fundusz umów. Ponadto NFOŚiGW nie ma wiedzy nt. jakie umowy i z kim są zawierane w zakresie wykonywania np. kart osuwisk, a w ślad za tym ewentualnych warunków uzupełniania bazy SOPO wynikających z tych umów. Jednakże NFOŚiGW stoi na stanowisku, że w przypadku wykonania karty osuwiska na zlecenie komercyjne czy inne powinna być ona wprowadzona do bazy SOPO, jednakże chcąc utrzymać wysoki poziom merytoryczny danych, tak aby baza SOPO była rzetelnym i pełnym źródłem informacji o istniejących osuwiskach dla całego obszaru Polski, nie

powinno się wprowadzać do bazy SOPO danych niezwyfikowanych. Z informacji uzyskanych z PIG-PIB wynika, że zdecydowana większość opracowań komercyjnych (zleczanych przez starostwa wykonawcom innym niż PIG-PIB) nie była wykonywana zgodnie z Instrukcją opracowania Mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10.000 (Instrukcja MOTZ). Starostowie nie są zobowiązani żadnym przepisem nakazującym opracowanie rejestru terenów zagrożonych ruchami masowymi zgodnie z Instrukcją MOTZ. Natomiast większość opracowań komercyjnych realizowanych przez PIG-PIB zgodnie z Instrukcją MOTZ została wprowadzona do bazy SOPO.

Porozumienie z dnia 25 maja 2006 r. zawarte pomiędzy Ministrem Środowiska a NFOŚiGW dotyczy finansowania ze środków NFOŚiGW przedsięwzięcia z dziedziny geologii „System Osłony Przeciwosuwiskowej SOPO”. Wykonanie całego systemu powierzono uchwałą Nr 139/2003 Rady Ministrów z 27 maja 2003 r. Ministrowi Środowiska i zdaniem NFOŚiGW to Minister, przy udziale państwowej służby geologicznej powinien dokonać merytorycznej analizy w zakresie organizacji i ewentualnej zmiany przepisów, nakładając obowiązek uzupełniania bazy w określonym standardzie.”

(dowód: akta kontroli str. 776-781)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W umowie nr 181/2008 na wykonanie Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO II) została przyjęta stawka godzinowa rozliczeń prac własnych PIG-PIB w kwocie 80 zł. Iloczyn tej stawki i liczby godzin, poświęconych przez pracowników PIG-PIB na realizację tego zadania, miał stanowić koszt prac własnych.

W NFOŚiGW w harmonogramach rzeczowo-finansowych, jak również w rozliczeniach akceptowano podawaną przez PIG-PIB liczbę godzin, mimo iż posiadano wiedzę o nieprowadzeniu przez beneficjenta rejestru godzin poszczególnych pracowników zaangażowanych w realizację SOPO II.

W uzasadnieniu zmian do aneksu nr 3/22 z dnia 21 lutego 2012 r. w poszczególnych pozycjach zakresu rzeczowo-finansowego i czasowego przedsięwzięcia SOPO II podawano wzrost liczby godzin, m.in.: poz 1.1.1 – wzrost o 47.119 godzin; poz 1.1.2 – wzrost o 756 godzin; poz 1.1.3 – wzrost o 5.039 godzin; poz 1.1.1 – wzrost o 1.548 godzin; poz 1.3.1 – wzrost o 933 poz 1.3.2 – wzrost o 893 godzin; poz 1.5.1 – wzrost o 4.062 godz.

Dyrektor Departamentu Ochrony Ziemi w NFOŚiGW wyjaśnił m.in., iż „umowy trójstronne z zakresu geologii, zawierane przed 2009 rokiem były realizowane w „systemie godzinowym”. PIG-PIB nie prowadził ewidencji czasu pracy każdego pracownika zaangażowanego w realizację umowy, ale prowadził ewidencję czasu pracy wszystkich pracowników pracujących w danej jednostce merytorycznej (tzw. godziny zakładowe). Ilość przepracowanych rzeczywistych godzin odnosiła się wyłącznie do kosztów robocizny, natomiast jednostkę rozliczeniową stanowiła godzina, składająca się z takich elementów jak: robocizna, materiały, delegacje, transport oraz koszty pośrednie. PIG-PIB w protokołach wykazywał faktycznie poniesione koszty (zgodnie z ewidencją księgową) przeliczając je przez akceptowaną przez Ministerstwo Środowiska stawkę 80 zł, obowiązującą dla tej umowy, co dawało określoną liczbę godzin, stanowiącą jednostkę rozliczeniową. Poniesione wszystkie rodzaje kosztów w poszczególnych zadaniach były zatem wykazywane jako iloczyn ilości godzin rozliczeniowych i stawki za godzinę rzeczywistą. Taki system rozliczania był akceptowany we wszystkich umowach trójstronnych z dziedziny geologii, zawieranych przed 2009 rokiem. Akceptacja wykonania prac przez Zamawiającego była podstawą wypłaty środków przez NFOŚiGW. Natomiast obecnie istnieje zadaniowy system realizacji przedsięwzięć. Ewidencja pracy każdego pracownika jest prowadzona, co jest niezbędne do rozliczenia prac własnych w poszczególnych umowach z PIG-PIB. Obecnie, już na etapie składania wniosków, PIG-PIB przedstawia kalkulację kosztową prac własnych, wskazując m.in. ilość etatów zaangażowanych w realizację danego przedsięwzięcia. Na potwierdzenie powyższego załączam kalkulację kosztów do wniosku nr 411/2016 o dofinansowanie przedsięwzięcia pn. „Zadania państwa wykonywane przez państwową służbę geologiczną w zakresie

zagrożeń geologicznych realizowane od 2016 r. (pgg art. 162, ust. 1, pkt 10) podzadanie: System Osłony Przeciwosuwiskowej SOPO ETAP III – kartowanie i wykonywanie map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla obszaru Karpat polskich (25% powierzchni) i wybranych obszarów Polski pozakarpackiej oraz monitorowanie wybranych osuwisk wraz z opracowaniem prognozowania zagrożeń osuwiskowych w Karpatach”.

Poza tym Dyrektor Departamentu Ochrony Ziemi w NFOŚiGW wyjaśnił m.in., że „(...) Akceptacja wykonania prac przez Zamawiającego była podstawą wypłaty środków przez NFOŚiGW. Tak więc godzina rozliczeniowa nie była tożsama z liczbą godzin przepracowanych przez pracowników PIG-PIB w związku z realizacją zadania lecz stanowiła miernik wszystkich ponoszonych i wykazanych kosztów, w tym robocizny. Taki sposób sprawozdawania kosztów był akceptowany przez Zamawiającego jakim był Minister Środowiska. W związku z powyższym NFOŚiGW nie miał podstaw do zobowiązania PIG – PIB do prowadzenia ewidencji czasu pracy. (...) na spotkaniu w dniu 16.10.2008 roku w sprawie zmiany systemu godzinowego na zadaniowy, uzgodniono trójstronnie, że system zadaniowy zostanie wprowadzony tylko do umów nowozawieranych, tj.: z 2009 r. i lat następnych, natomiast umowy zawarte przed rokiem 2009 będą realizowane na zasadach obowiązujących w dniu ich zawarcia”.

(dowód: akta kontroli str. 516-529, 843-845)

Z wyjaśnień jednoznacznie wynika, że liczba godzin wykazywana w rozliczeniach nie wynikała z liczby faktycznie przepracowanych godzin, tylko była obliczana jako iloraz faktycznie poniesionych kosztów przez stawkę godzinową (80 zł za godzinę).

W ocenie NIK, biorąc pod uwagę, iż Instytut nie prowadził rejestru godzin przepracowanych przez poszczególnych pracowników na realizację przedsięwzięcia SOPO II, sankcjonowanie przez NFOŚiGW wykazywania przez PIG-PIB liczby godzin obliczonych jako iloraz faktycznie poniesionych kosztów przez stawkę godzinową było działaniem nierzetelnym.

2. W toku kontroli terenowej przeprowadzonej w PIG-PIB w zakresie realizacji przedsięwzięcia określonego w umowie 181/2008 nie badano prawidłowości przeprowadzenia przez beneficjenta procedury udzielenia zamówień publicznych. Sprawdzano jedynie, czy beneficjent posiada dokumenty potwierdzające stosowanie upzp i na tej podstawie ustalono, że badane zamówienie zostało udzielone w „oparciu o ustawę PZP”.

Dyrektor Departamentu Kontroli Przedsięwzięć w NFOŚiGW wyjaśnił, że „funkcjonujące w ramach funduszu komórki organizacyjne, kierują się w swoich działaniach przepisami dot. szeroko rozumianego prawa dot. ochrony środowiska. W związku z powyższym NFOŚiGW nie prowadzi kontroli prawidłowości przeprowadzania przez beneficjenta procedur udzielania umów pod kątem zgodności z przepisami Pzp (w sensie systemowym), pozostawiając ten zakres właściwym instytucjom państwowym. Należy zaznaczyć, że Beneficjent poprzez Oświadczenie o stosowaniu ustawy Pzp, które jest załącznikiem do Umowy o dofinansowanie, bierze na siebie odpowiedzialność w zakresie stosowania ustawy”. (...) Mamy również na uwadze to, że nad przestrzeganiem zasad systemu zamówień publicznych, zgodnie z treścią art. 154 pkt 11 ustawy Prawo zamówień publicznych czuwa Prezes Urzędu Zamówień Publicznych, w szczególności dokonuje kontroli procesu udzielania zamówień w zakresie przewidzianym ustawą. Przepisy dotyczące procedury kontroli Prezesa UZP zawarte zostały w Rozdziale 3 działu V ustawy Prawo zamówień publicznych. Obowiązujące regulacje wyposażają Prezesa Urzędu w dwa instrumenty kontroli, tj. kontrolę doraźną oraz kontrolę uprzednią. Ponadto, Prezes UZP może przeprowadzić postępowanie wyjaśniające mające na celu ustalenie, czy zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że w postępowaniu o udzielenie zamówienia doszło do naruszenia przepisów ustawy, które mogło mieć wpływ na jego wynik (art. 161 ust. 4 Pzp)”.

Zgodnie z pkt 12 zasad ogólnych prowadzenia kontroli, zawartych w Instrukcji¹¹ pn. „Kontrola terenowa u beneficjentów projektów (przedsięwzięć) finansowanych ze środków statutowych NFOŚiGW oraz MF EOG i NMF”, zadaniem kontroli realizacji projektów po zawarciu umowy o dofinansowanie jest stwierdzenie:

- czy projekt realizowany jest prawidłowo – zgodnie z zawartą z NFOŚiGW umową;
- czy informacje o postępie realizacji projektu, przedstawiane przez beneficjenta m.in. we wnioskach o płatność/rozliczeniach, są zgodne ze stanem rzeczywistym.

Stosownie do § 10 umowy nr 181/2008, finansujący ma prawo do kontrolowania sposobu realizacji przedsięwzięcia i stanu jego zaawansowania.

(dowód: akta kontroli str.9-10, 346-375, 511-515, 825-826, 910-928)

Ustalone mechanizmy kontroli zarządczej powinny minimalizować ryzyko wystąpienia nieprawidłowości. Tym samym w ocenie NIK ograniczanie w toku kontroli, przeprowadzanych przez NFOŚiGW w PIG-PIB, badania prawidłowości stosowania przepisów upzp przy zawieraniu umów tylko do sprawdzenia, czy u beneficjenta są dokumenty potwierdzające stosowanie ww. ustawy, nie stanowiło wystarczającej odpowiedzi na ryzyko wystąpienia nieprawidłowości. Samo stwierdzenie, że beneficjent stosował upzp, nie jest jednoznaczne z ustaleniem, że przepisy tej ustawy zostały zastosowane właściwie. NFOŚiGW, przekazując beneficjentowi w formie dotacji środki publiczne i akceptując finansowane z tych środków wydatki, powinien być zainteresowany badaniem przestrzegania przez tegoż beneficjenta przepisów upzp w toku prowadzonych postępowań o udzielenie zamówień publicznych. Należy zwrócić uwagę, że niektóre nieprawidłowości w zakresie udzielania zamówień publicznych skutkują nieważnością zawartych umów, czyli mogą mieć wpływ na sposób wykorzystania dotacji.

Zdaniem NIK, ustalone w NFOŚiGW mechanizmy kontroli zarządczej umożliwiały zbadanie zgodności z przepisami upzp sposobu przeprowadzenia przez beneficjenta procedur udzielenia zamówień publicznych. Należy jednak zauważyć, że w toku kontroli przeprowadzanych u beneficjenta, ww. mechanizmy nie zostały w pełni wykorzystane dla potwierdzenia prawidłowości ponoszonych wydatków na finansowanie zawartych umów na roboty/usługi. Na tę kwestię NIK zwracała już uwagę w wystąpieniu pokontrolnym z dnia 20 września 2016 r. sporządzonym po kontroli *Rekultywacja i zagospodarowanie terenów pogórnich byłego wyrobiska Piaseczno – Kopalni Siarki Machów S.A. w likwidacji*.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK zwraca uwagę, że:

- 1) W NFOŚiGW zaakceptowano częściowe rozliczenie prac wykonanych przez PIG-PIB w zakresie przedsięwzięcia SOPO II, do którego dołączony był kosztorys powykonawczy. Wartość prac własnych PIG-PIB wykazanych w tym kosztorysie zawyżono o kwotę 91,5 zł. Kosztorys powykonawczy stanowił załącznik do aneksu nr 5/379 z dnia 7 grudnia 2015 r. do umowy 181/2008.

Dyrektor Departamentu Rozliczeń w NFOŚiGW wyjaśniła m.in., iż „(...) zgodnie z „Podręcznikiem procedur dofinansowania przedsięwzięć ze środków NFOŚiGW” z dn. 19.07.2016 r. pracownik Departamentu Kontroli Rozliczeń dokonuje weryfikacji harmonogramu rzeczowo-finansowego. Jest to jeden z etapów, który daje możliwość wychwycenia błędów i nieścisłości. Kolejnymi etapami są rozliczenia częściowe umowy dotacji polegające m. in. na sprawdzeniu ich zgodności z założeniami umowy, czyli również z danymi wskazanymi w załącznikach do umowy. W sytuacji, kiedy w załącznikach do umowy nie wychwycono błędów istniało duże prawdopodobieństwo, że rozliczenia częściowe będą je powielać. Po analizie dokumentów rozliczeniowych umowy nr 181/2008/Wn-07/FG-GO-TX/D można wnioskować, że taka sytuacja wystąpiła. W okresie, w którym zatwierdzano załączniki do kolejnych aneksów ww. umowy dotacji zapisy „Podręcznika procedur dofinansowania przedsięwzięć ze środków NFOŚiGW” w zakresie weryfikacji harmonogramu rzeczowo-finansowego nie były

¹¹ 03/01b/NF/08.

jednoznaczne co do konieczności ich weryfikacji przez pracownika ds. weryfikacji zatrudnionego w tamtym okresie w departamencie ekologicznym.

Obecnie obowiązki pracownika ds. weryfikacji zostały przejęte przez pracownika Departamentu Kontroli Rozliczeń, a „Podręcznik procedur dofinansowania przedsięwzięć ze środków NFOŚiGW” uwzględnił konieczność sprawdzenia harmonogramu rzeczowo-finansowego przez pracownika Departamentu Kontroli Rozliczeń - jest to ten moment, w którym powinny być wychwycone wskazane nieścisłości”.

Zdaniem NIK, jakkolwiek ujawnione niezgodności dotyczyły niewielkich kwot, to fakt ich występowania wskazywać może na nierzetelny sposób weryfikacji dokumentów powykonawczych, przedkładanych przez PIG-PIB, oraz że ustalone w NFOŚiGW mechanizmy kontroli nie były w pełni skuteczne i nie zapobiegły zmaterializowaniu się ryzyka wystąpienia nieprawidłowości.

(dowód: akta kontroli str. 667-699, 909)

2. NFOŚiGW, jako podmiot finansujący przedsięwzięcie określone umową 181/2008, nie zobowiązał postanowieniami tej umowy, do przedkładania przez PIG-PIB wraz z rozliczeniem kosztów szkoleń dokumentów potwierdzających liczbę uczestników tych szkoleń. W związku z tym Instytut w sprawozdaniach wskazywał jedynie przybliżoną liczbę uczestników, tj. „około”. I tak m.in. w przypadku:

- jednodniowego szkolenia wprowadzającego w Projekt SOPO w Krakowie 2 lipca 2008 – liczba uczestników ok. 30 osób;
- czterodniowego szkolenia terenowego w Wysowej w dniach 15-18 września 2008 r. – liczba uczestników ok. 60 osób;
- trzydniowego szkolenia terenowego w Wieliczce w dniach 1-3 kwietnia 2009 r. – liczba uczestników około 70 osób.
- dwutygodniowego szkolenia na terenach gmin Wetlina i Ujsoty (maj 2011) – liczba uczestników około 10 osób.

Poza tym w latach 2012–2014 zorganizowano trzy szkolenia wyłącznie dla pracowników PIG-PIB, wskazując liczbę uczestników na około 30-35 osób.

Dyrektor Departamentu Ochrony Ziemi w NFOŚiGW wyjaśnił, że „Umowa trójstronna nr 181/2008/Wn-07/FG-GO-TX/D (...) realizowana była zgodnie z zapisami umownymi (...). Rozliczenia finansowe odbywały się zgodnie z §5 i §6 ww. umowy. W związku z tym, Wykonawca prac zobowiązany był do rozliczania się fakturami własnymi wraz ze „Zbiornym zestawieniem faktur ...”- sporządzonym wg ustalonego wzoru i odniesionego do poszczególnych pozycji HRF oraz protokołem obmiaru tych prac z wyszczególnieniem wykonanego zakresu rzeczowego. Dodatkowo w przypadku prac realizowanych przez podwykonawców dołączane były kopie ich faktur.

W związku z brakiem w umowie zapisów determinujących przy rozliczaniu kosztów za przeprowadzone szkolenia (pozycja 1.6. hrf) konieczność podawania dokładnej liczby osób przebywających na szkoleniach lub sporządzania list podpisanych przez uczestników szkoleń, PIG-PIB nie był zobowiązany do przedstawiania takich danych. W związku z tym NFOŚiGW nie miał podstaw do nieprzyjęcia przedmiotowych sprawozdań (...). Koszty zostały rozliczone zgodnie z harmonogramem rzeczowo-finansowym oraz kosztorysem prac, gdzie jednostką miary zakresu rzeczowego jest „cena umowna”. Należy zaznaczyć, że wśród rozliczanych kosztów nie było takich, które odnosiłyby się w sposób zryczałtowany do osoby uczestniczącej w szkoleniu. W związku z powyższym brak informacji o dokładnej liczbie uczestniczących w szkoleniu nie uniemożliwiał oceny przez NFOŚiGW rzetelności przedstawionych przez beneficjenta dokumentów potwierdzających faktycznie poniesione koszty związane z organizacją szkoleń.

Ponadto, informujemy, że w konferencji zorganizowanej w Wieliczce wzięło udział 241 osób (zostało zarejestrowanych poprzez wydanie identyfikatorów). Dodatkowo w pierwszym dniu konferencji, głównie w części otwarcia uczestniczyło około 45-50 zaproszonych gości, którym formalnie nie wydano identyfikatorów (m.in. dwóch posłów

Sejmu RP poprzedniej kadencji, wojewoda woj. małopolskiego, przedstawiciele władz rządowych i samorządowych). Łącznie daje to około 300 osób i dlatego taka zgeneralizowana informacja znalazła się w sprawozdaniu końcowym z SOPO II. NFOŚiGW realizując umowę SOPO III podjęcie działania mające na celu wprowadzenie obowiązku sprawozdawania przez beneficjenta dokładnej nie zaś wyłącznie szacunkowej liczby uczestników szkoleń”.

(dowód: akta kontroli str. 774-775, 832-837)

Zdaniem NIK, informacja o dokładnej liczbie uczestników danego szkolenia może warunkować jego koszty. Tym samym dane takie są istotne przy weryfikacji rozliczeń. Dlatego też, NIK przyjmuje deklarację NFOŚiGW, że w umowie SOPO III zostanie zawarty wymóg podawania przy rozliczeniach dokładnej liczby uczestników szkoleń.

- 3) Uzależnienie uznania umowy za rozliczoną od złożenia przez beneficjenta oświadczenia o rezygnacji z kwoty niewykorzystanej dotacji w wysokości 0,2 zł stanowi nadmierny formalizm i niewątpliwie ma wpływ na termin ostatecznego zamknięcia rozliczeń z beneficjentem.

Zgodnie z postanowieniami zawartymi w rozdziale II ust. 4 ppkt 12 załącznika do *Podręcznika procedur dofinansowania przedsięwzięcia ze środków NFOŚiGW* z dnia 15 stycznia 2015 r., zatwierdzonego uchwałą Zarządu nr B/2/13/2015, zmiany w zakresie rezygnacji beneficjenta z części niewypłaconych środków dokonywane są przez pracownika komórki ekologicznej i kierującego komórką ekologiczną, zmiany nie wymagają sporządzenia odrębnej pisemnej decyzji i akceptowane są na wniosku/piśmie beneficjenta lub innym dokumencie sporządzonym przez beneficjenta lub w NFOŚiGW.

Prezes Zarządu NFOŚiGW wyjaśnił m.in., że „(...) obowiązujące w NFOŚiGW zasady dotyczące rezygnacji beneficjenta z części niewypłaconych środków uregulowane w „Podręczniku procedur dofinansowania przedsięwzięcia ze środków NFOŚiGW” wskazują na dwa przypadki.

W pierwszym przypadku, (...) uprawnienie do zmiany warunków umowy ma miejsce na etapie jej realizacji. (...) Należy jednak zauważyć, że zmiana warunków umowy w takim przypadku wymaga oświadczenia woli stron umowy i udokumentowania.

Drugi przypadek może wystąpić podczas rozliczenia rzeczowego umowy, w którym NFOŚiGW analizuje m.in. rozliczenie końcowe przedsięwzięcia składane przez beneficjenta w ramach zawartej umowy o dofinansowanie, zawierające niewykorzystaną kwotę dofinansowania. Zaakceptowanie przez NFOŚiGW rozliczenia rzeczowego, w tym niewykorzystanej kwoty dofinansowania, nie wymaga żadnych dodatkowych decyzji, ani wymiany pism w sprawie niewykorzystanej kwoty. Mówi o tym rozdział IV ust. 10 *Podręcznika „Uznanie umowy za wykonaną”* pkt 1 „Uznanie umowy za wykonaną w zakresie rzeczowym, jak i sam załącznik nr 5 do *Podręcznika wzór rozliczenia rzeczowego*.

Niezależnie jednak od przyjętej praktyki i w/w zapisów „Podręcznika...”, NFOŚiGW rozważy wprowadzenie mechanizmu, który pozwoli na racjonalizację postępowania z jednoczesnym dochowaniem uwarunkowań formalnych”.

(dowód: akta kontroli str. 258-261, 776-781, 902-908)

- 4) W aktach dotyczących przeprowadzonych przez NFOŚiGW kontroli w PIG-PIB brak było dokumentu potwierdzającego fakt wykonania przez beneficjenta zadań informacyjno-promocyjnych, zgodnie z warunkami zawieranych umów.

Dyrektor Departamentu Kontroli Przedsięwzięć w NFOŚiGW wyjaśnił, że „w zakresie powyższych kontroli na miejscu oceniano prowadzone przez PIG-PIB działania informacyjne dotyczące umieszczenia odpowiedniego oznakowania z logo NFOŚiGW oraz informacji o dofinansowaniu na opracowaniach i na środkach ruchomych. Potwierdzenie wypełnienia przez beneficjenta obowiązków w zakresie wskazanych działań informacyjnych nastąpiło poprzez dokonanie oględzin wybranych opracowań i środków ruchomych znajdujących się na wyposażeniu Zakładu Geologii Środowiskowej PIG-PIB w Warszawie i Oddziału Karpackiego PIG-PIB, a ponadto poprzez dokonanie przeglądu oznaczenia strony internetowej PIG-PIB. (...) Zgodnie z Instrukcją „Kontrola terenowa u beneficjentów projektów (przedsięwzięć) finansowanych ze środków

statutowych NFOŚiGW oraz MF EOG i NMF” nr 03/01b/NF/08 z późniejszymi zmianami, kontrolujący potwierdza (w miarę potrzeby) dokonane ustalenia dokumentami poświadczonymi za zgodność z oryginałem, które stanowią załączniki do informacji pokontrolnej. W przypadku umów nr 181/2008/Wn07/FG-go-tx/D i nr 706/2013/Wn07/FG-GO-DN/D kontrolujący uznał, że do oceny działań informacyjnych wystarczą oględziny. Kontrolujący podejmując decyzję dotyczącą braku konieczności dokumentowania ustaleń w formie papierowej brał pod uwagę charakter ustaleń, w tym np. ogólny dostęp do strony internetowej, na której zamieszczono logo NFOŚiGW.”

(dowód: akta kontroli str. 6-11, 346-375, 511-515, 825-827)

IV. Uwagi i wnioski

NIK zwraca uwagę, że ujawnione w toku kontroli nieścisłości i błędy w dokumentach powykonawczych składanych przez PIG-PIB, choć dotyczące niewielkich kwot, wskazują, że ustalone w NFOŚiGW mechanizmy kontroli zarządczej nie były w pełni skuteczne i nie stanowiły wystarczającej odpowiedzi na ryzyko wystąpienia nieprawidłowości.

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹², wnosi o:

- wykorzystywanie ustalonych mechanizmów kontroli zarządczej w celu sprawdzania zgodności z ustawą – *Prawo zamówień publicznych* przeprowadzania przez beneficjenta procedury udzielania zamówień publicznych oraz rzetelnego rozliczania kosztów prac wykonanych przez beneficjenta.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Środowiska Najwyższej Izby Kontroli.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 17 listopada 2016 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Środowiska

Dyrektor
Anna Krzywicka

Kontroler

Władysława Siekierska Szarejko
Główny specjalista k.p

¹² Dz. U. z 2015 r. poz. 1096 oraz z 2016 r. poz. 677.